

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חומס סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1046

מסכת בכורות נ"ג - נ"ט ♦ עוקצין ג', י' - סופרים א', ב'

בס"ד, ו' סיון תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ את מי הסוס מציל
- ♦ קפץ אחד מן המנויים
- ♦ שואלים ודורשים בהלכות החג
- ♦ דרשת שבת הגדול, מפני פיזור הגלות

- ♦ עירוב במנהטן
- ♦ קריעה על ראיית מקום המקדש

- ♦ יעקב איש תם
- ♦ נטילת לולב או תקיעת שופר בשבת קודש
- ♦ שדה הראיה - עד היכן?
- ♦ שיעורים שונים לטווח הראיה

דבר העורך

כל זמן שהנר דולק

ליל **שבועות** לפני שנים אחדות. השעה 4.45 לפנות בוקר. בפינת אחד מבתי המדרש המרובים שבעיר בני ברק אנו פוגשים בהרה"ח ר' יוסל ד. עיניו של ר' יוסל, שעוד זכו לראות את חצר גור בתפארתה, בעיירה "גור" שבפולין, שקועות עתה בדף גמרא, ה"דף היומי" כמובן. שעת הזריחה הולכת וקרבה. הלומדים קמים ממקומם מיישרים את גוונם, ור' יוסל עדיין מתנועע על מקומו, לוגם מעת לעת מכוס חמין שהניח לפניו נכדו.

מחוג השניות של השעון הגדול שבקיר בית הכנסת, השלים שלשה סיבובים נוספים והצביע על כך שהשעה היא 4.48. בעוד דקה, בשעה 4.49 יש לסגור את הספרים ולהתחיל להתכונן לקראת תפילת שחרית.

אמור נא לי, פנה ר' יוסל ליהודי שחלף לידו, מתי בדיוק הנץ? בחמש ארבעים ואחד, או בחמש ארבעים ושתיים? הלה משך בכתפיו כאומר: למאי נפקא מינא? ור' יוסל הטריח עצמו לעבר לוח השנה שעל בימת החזן, דפדף במהירות, ומשנוכח כי נותרה לו דקה תמימה עד הזריחה, שב והתרפק על גמרתו האהובה, מוצץ עד תום את לשד דקה הבודדה.

תפילת וותיקין הסתיימה. ר' יוסל קידש על היין, הטיב את ליבו במזונות ושאל: היודעים אתם את ערכה של דקה תמימה? דקה מהחיים! כה הרבה אפשר לעשות בה ולנצלה. אני, שח ר' יוסל, זכיתי לראות בעיני את האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת זצ"ל, שהיום הוא הייארציט שלו. מי שראה אותו אינו צריך הסבר כלשהו על חשיבות הזמן ועל מעלתו. פניו של ר' יוסל להטו בקדושה ואצבעותיו נקשו קצובות על שולחן העץ תוך שהוא אומר: **יהודים. זמן זה חיים: מי מוכן לוותר על חייו? לא היינו צריכים להפציר הרבה, ור' יוסל חלק עמנו**

דף נב/ב ירושת הבעל דאורייתא "רבינו תם" על מה ולמה

הבעל יורש את אשתו מן התורה. ברם, תקנות שונות נתקנו במהלך הדורות לגבי נישואים המסתיימים בחטף עם מות האשה סמוך לנישואיה, בטרם העמידה צאצאים. התקנות ידועות בשמותיהן, "תקנת רבינו תם", "תקנת שו"ם", "תקנת טוליטולא", "תקנת סלוצק", וכדומה.

אבי אבות התקנות הללו הוא רבינו תם, אשר שיגר את תקנתו לכל סביבותיו, אשר קיבלו על עצמם ועל זרעם ועל כל הנלווים אליהם באלה חמורה, כי אם האשה מתה, חלילה, תוך שנה לנישואיה בלא זרע, בעלה יחזיר את הנדוניה ואת התכשיטים למשפחתה.

רבינו תם הסביר את הגבלת תקנתו לשנת הנישואין הראשונה בלבד, כי לאחר שנה הזכרון כהה, והאב אינו מעמיד נגד עיני רוחו את המתנות שהעניק לחתנו האלמן, ועצבונו אינו רב כל כך (ספר הישר סי' תקע"ט, שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' תקל"ד). לאור זאת הפוסקים דנו כיצד לנהוג באשה שמתה לאחר שנה מעוברת, האם התקנה מתארכת על פני שלשה עשר חודשים? משום כך, יש האומרים כי התקנה אינה בשנת הנישואין הראשונה, אלא בשנים עשר החודשים הראשונים לנישואין (שו"ת "שבות יעקב" ח"ב סי' קכ"ה).

ביטול קללת "ותם לריק כחכם": רבינו תם כתב, "ואחרי לכת שליח זה" מביתו אל תפוצות ישראל, כדי לפרסם את התקנה, "וזכרתי מה שכתוב בפרשת תוכחה (תורת כהנים ויקרא כו/כ) "ותם לריק כחכם, יש אדם שמשא את בתו ופסק לה ממון הרבה ולא הספיקו לעבור ז' ימי המשתה עד שמתה בתו ומאבד ממנו ואשרינו שלא עמדנו באותה גזירה וכשם שיצאנו מזו כך נצא מכל גזירות רעות. יעקב ב"ר מאיר". כלומר, על ידי תקנתו, בטלה קללה נוראה זו, שאב קובר את בתו ואת ממונו, משום שממונו שב אליו.

יעקב איש תם: שמו של רבינו תם היה, כנזכר, רבי יעקב בן רבי מאיר, שהיה חתנו של רש"י. הכינוי "רבינו תם" הוא על פי הפסוק (בראשית כה/כז) "ויעקב איש תם". תופעה זו נפוצה אצל הראשונים. ראשון בשם רבי יוסף, כונה 'רבינו פורת' על שם הפסוק (בראשית מט/כב) "בן פורת יוסף", וכן רבינו יקיר, ששמו היה רבי אפרים, כונה כן על שם הפסוק (ירמיהו לא/ט) "הבן יקיר לי אפרים".

ותם לריק: מעניין לצייין, כי בהגהות מהר"ד - רבי יעקב דוד בירמן, אב"ד וישגראד - אשר נדפסו בשלהי "ספרא דבי רב" נכתב: נתגלה לי בחלום בשנת תר"ד בחודש אייר, שלכן נקרא רבי יעקב איש תם רבינו תם, עבור שהוא תיקן חזרת הנדוניה וביטל זו הקללה של ותם לריק.

לבסוף, רבינו תם בעצמו חזר בו מתקנה זו (תוס' כתובות מז/ב), ויש האומרים, כי בין כה וכה התקנה לא התפשטה בימיו (סמ"ג לא תעשה פ"א). לימים, קהילות אשכנז חזרו וקיבלו על עצמם תקנה זו, והוסיפו עליה כי אם האשה מתה ללא זרע בשנה השניה לנישואין, הבעל יחזיר מחצית מן הנדוניה. תקנה זו המוזכרת ברמ"א (אהע"ז סי' נ"ב, וסי' קי"ח), ידועה בשם "תקנת שו"ם", על שם שלשת הקהילות שהיו שותפות למיסוד התקנה, שפרא, ורמייזא, מגנצא. בקהילות אחרות תוקנו תקנות

זעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה פודהורצר** ז"ל
ב"ר ישראל אברהם הי"ד נלב"ע חג השבועות תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **רבקה גרטלר** ע"ה
ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע י' בסיון תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עובדה מעניינת שמע על רבו האדמו"ר בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל. בצעירותו, הנמיך ר' יוסל את קולו, למד ה"אמרי אמת" בחברותא עם הרב ועלוועל מוזס זצ"ל שהפך לימים לראב"ד של קאליש. השניים היו משכימים קום בשעה 3.15 לפנות בוקר ופותחים בלימוד חמש עשרה דקות לאחר מכן בשעה 3.30. פעם אחת. פעם אחת בלבד, מורה ר' יוסל באצבעו, איחר ר' ועלוועל מוזס בעשר דקות תמימות והתחיל ללמוד עם ה"אמרי אמת" בשעה 3.40. ה"אמרי אמת" לא הגיב על האיחור אף לא ברמז קל והשניים פתחו בלימודם.

חלפו עברו להם ארבעים שנה. ה"אמרי אמת" כבר ישב על כסא האדמו"רות, ועל דלתו התדפק ר' ועלוועל מוזס שהגיע לבקש ברכה ממורו ורבו, בעניין כלשהו.

הרבי קיבל בלבביות את ר' ועלוועל החברותא לשעבר, ששטח את בקשתו לברכה והצלחה. "זאל זיין מיט הצלחה" בירך הרבי. ר' ועלוועל חזר שנית על בקשתו, תוך שהוא מבקש הבטחה מהרבי כי ברכתו לא תשוב ריקם. ר' יוסל נזדקף על מקומו וסיפר: הרבי נעץ את עיניו בר' ועלוועל ואמר בחביבות ר' ועלוועל. **כלום אינך זוכר את אותן 10 דקות שלקחת מזמני לפני ארבעים שנה? עד היום עדיין לא הצלחתי להשלימן, הרוצה אתה ר' ועלוועל להוסיף וליטול מזמני...**

שתיקה קלה השתררה בחלל בית המדרש. בעוד אנו מביטים בו, קם ר' יוסל ממקומו, ניגש אל השולחן עליו ניצב נר נשמה, והמשיך את דבריו. הביטו בה בשלהבת, התבוננו בדרכיה. לעולם אין היא רפה ממלאכתה. נאמנת היא לתפקידה בלא סייגים וגבולות, בלא טענות ומענות. כל עוד יש שעווה תחתיה היא מתאמצת להעפיל כלפי מעלה. אין היא מתייאשת מכך שאט-אט היא שוקעת אל תוך הכוסית וכבר אינה רואה את העולם החיצון. תפקיד יחיד ומיוחד לה, אותו אין היא נוטשת עד לרגיעה האחרונים: **לבעור!** למצות לצרכיה את ה"חומר" עד תומו. האם אין אנו דומים לנר ולשלהבת? אמר ר' יוסל ספק שואל ספק עונה, תוך שהוא נוטל לידי את גמרתו האהובה ושב ללימודו.

אנו פונים לצאת מבית המדרש וקולו של ר' יוסל דולק אחרינו: זכרו קינדלעך, זכרו! כל זמן שהנר דולק. כל זמן שהנר דולק, יש לנצלו!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נח/א בו עזאי אומר כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום

משהו של רוחניות

היה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל לומד ומתפעל:

בן עזאי אמר שכל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום. מובן, שאף רבי ישמעאל בכללם, ובכל

דומות, כגון, "תקנת טוליטולא" אשר תוקנה בטולידו שבספרד (עיי' טור אהע"ז סי' קי"ח) ועוד (עיי' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' תל"ד).

לאחר כחמש מאות שנים, תקנת שו"ם הורחבה, כאשר בשנת תקכ"א תוקן בסלוצק, כי על הבעל להשיב את כל כספי הנדוניה, אם אשתו מתה עליו בתוך שלשת השנים הראשונות לנישואים (ראה באוצר הפוסקים סי' נ"ב סעי' ד').

יש לציין, כי ירושת הבעל ייחודית מיתר הירושות בכך, שבאפשרות הבעל להסתלק מן הירושה לפני נישואיו, באומרו כי אינו חפץ בה. בשאר ירושות, אין לאמירות מסוג זה כל השפעה. תקנת רבינו תם היתה, איפוא, שמוצהר וברור שכל הבעלים מוותרים על הירושה במות עליהם רעיותיהם בתוך השנה הראשונה לנישואיהם.

דף נג/א סא/א

נטילת לולב או תקיעת שופר בשבת קודש

תלמיד חכם מופלג התגורר בירושלים לפני כמאה שנה, הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל שמו, בעל ספר "לב העברי". ביום מן הימים הוא עורר סערה הלכתית כבירה, לאחר שהודיע, כי חקר, בדק ומצא, כי בירושלים יש לתקוע בשופר גם בראש השנה שחל להיות בשבת! ("מקראי קודש" ימים נוראים סי' ל"ב). עד היום יודעי דבר מתווכחים אם בסופו של דבר הוא אכן תקע בשבת, אך נידון הלכתי מעניין כבר התפתח מדבריו.

נניח שהוא אכן עמד בשבת של ראש השנה ותקע בשופר - האם יש עניין לשמוע את תקיעות שופרו, שהרי סוף סוף ראש השנה היום. אמנם, חכמים הורו שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, אך אם יש אפשרות לשמוע את התקיעה בלי לעבור על דברי חכמים, מדוע לא, שהרי השומע את התקיעה אינו עובר על כל איסור.

טרם נבאר את צדדי הספק נעבור למקרה אחר. יהודי יקר, המתין בציפייה לבוא חג הסוכות, כדי לקיים את מצוות נטילת ארבעת המינים, ובאור ראשון של יום טוב הראשון של חג הסוכות, הוא כבר אחז בידו את האתרוג המהודר ואת הלולב, ההדסים והערבות, בירך בשם ובמלכות, נענע אותם לארבע רוחות השמים, ועונג עצום התפשט בכל ישותו.

"שהחיינו" לאחר קיום המצווה שלא על פי דעת חכמים: זמן קצר אחר כך התחוור לו, כי הוא שכח בשבת היום! וחכמים אסרו ליטול ארבעת המינים בשבת, שמא יעבירום מרשות לרשות, דבר האסור מן התורה (סוכה מב/ב). האם הוא קיים מצוות לולב, או שמא מאחר שחכמים קבעו שלא ליטול לולב בשבת של סוכות, מעשה הנטילה אינו נחשב כמעשה מצווה. השאלה אינה תיאורטית בלבד, שכן, יש לדעת אם ביום המחר, יברך "שהחיינו". אם מעשהו בשבת נחשב מעשה מצווה, לא יברך "שהחיינו", שכבר קיים את המצווה, ואם מעשהו אינו נחשב מעשה מצווה, עליו לברך "שהחיינו".

בשאלה זו התחבטו גאוני עולם, והיא נוגעת למצוות רבות שחכמים הגבילו את מועד קיומן. לדעת אחרונים רבים, בראשם הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (דו"ח מערכה ח' ד"ה והנה המג"א, וחי' רעק"א פסחים טז/א), חכמים לא ביטלו את מצוות התורה מכל וכל, אלא הם אסרו לקיימה במצבים מסויימים, אך מי שעבר על דבריהם, שוגג או מזיד, קיים את מצוות התורה (וראה שו"ת מהרש"ג אור"ח סי' ל"ו, וע' פמ"ג אור"ח סי' תרל"ד).

ברם, יש החולקים וסוברים, כי חכמים ביטלו את אפשרות קיום המצווה, ולא עלתה לו למקיים המצווה מאומה, ואף כל ברכתיו לבטלה (עיי' "חלקת יואב", קבא דקשייתא קושיה צ"ט, קובץ שיעורים ח"ב בקונטרס דברי סופרים, ובאנציקלופדיה תלמודית ערך יש כח ביד חכמים הערה 85).

מה לכל זה ולמעשר בהמה, בו אנו עוסקים בדפים אלו?

ובכן, בין הנושאים הנתונים בעין הסערה, נמנית גם מצוות מעשר בהמה.

חובת מעשר בהמה נוהגת גם בזמן הזה, כנאמר במשנה בראש הפרק (נג/א). ברם, חז"ל אסרו את קיום המצווה, משום שבעוונותינו חרב בית המקדש, ואין אפשרות להקריב את בהמות המעשר, ועלולים לבוא לידי תקלה על ידי שימוש בהן.

והיה, אומרת הגמרא (א/א) אם אדם בכל זאת הפריש מעשר בהמה בימינו, הבהמות שהתקדשו ימותו, כדי שלא יביאו לידי תקלה. בעלי התוספות (ד"ה "במעשר") מדגישים, כי אף על פי שאין מעשרים בזמן הזה, "מכל מקום, אם יעשר, חל עליו שם מעשר". ואילו רש"י (ד"ה "בזמן הזה") מפרש, כי לא דיברה הגמרא, אלא לפי הדעות הסוברות שחכמים לא תקנו שלא לעשר בהמות בזמננו.

לפנינו, לכאורה, מחלוקת מפורשת בין רש"י ובין בעלי התוספות, אם כאשר חכמים ביטלו מצוות מסויימות, תקנתם כוללת גם ביטול מצוותו של זה אשר לא שעה לדבריהם, או שגג ולא הבחין בהם, וקיים את המצווה (חסדי דוד לתוספתא כאן פ"ז ברייתא ז').

[ראוי לשים לב, שחידוש גדול עולה מדברי ה"חסדי דוד" בדעת רש"י, שלא זו בלבד שחכמים ביטלו בגזרתם את ה"מצווה", אלא שגם גרמו שלא תחול קדושת מעשר בהמה והפקיעו את חלות ההקדש מן התורה. יש להעיר על כך, כי יתכן שרש"י פירש כן, כדי שלא יאלץ לפרש את הגמרא על אדם שעבר על דברי חכמים].

דף נד/ב וקים להו לרבנן דשיתסר מיל קא שלטא ביה עינא דרועה

שדה הראיה - עד היכן?

כח הראיה מוגבל מטבעו. האדם מוגבל, וכך גם תכונותיו. עד כמה מוגבל כח הראיה, או לחילופין, מהו טווח הראיה הרחוק ביותר, שכן אנו מסוגל לצפות בו. על שאלה רפואית, לכאורה, זו, שהשלכות הלכתיות רבות לה, במאמר הבא.

פרקנו עוסק במעשר בהמה. אדם שברשותו עדר צאן או בקר, צריך להפריש מעשר מן הבהמות הטהורות שנולדו לו בשנה האחרונה. בהמות אלו מוקרבות בבית המקדש, ובשרן נאכל על ידי הבעלים, כדון קדשים קלים.

אדם שעדרו גדל בפחות מעשר בהמות חדשות פטור מן המעשר, רק מי אשר זכה לעשרה וולדות, מתחייב במעשר. במשנתנו מבואר, כי לא זו בלבד, אלא גם מי שברשותו שני עדרים, אינו צריך לצרפם יחדיו, ואם בכל אחד מהם לא נולדו עשרה, הוא פטור מן המעשר, גם אם הוולדות שהומלטו בשני העדרים גם יחד, מונים עשרה ויותר. נוצר, איפוא, צורך לקבוע מאימתי שתי קבוצות צאן מכונות שני עדרים. לפיכך אומרת המשנה: "מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה. וכמה היא רגל בהמה רועה ט"ז מיל". הגמרא מסבירה, כי חכמים קיבלו שעינו של הרועה מרחיקה ראות עד ששה עשר מיל, ומכאן, שכל הצאן הנמצא בטווח מרחק של שלושים ושתיים מיל, נחשב עדר אחד, שהרי ניתן להעמיד את הרועה באמצע, והוא יבחין בכל הבהמות.

להגדרה זו השלכות לנושאים הלכתיים שונים ורבים, אך תחילה עלינו להגדיר היטב את מרחק הראיה. **שיעורים שונים לטווח הראיה:** כאשר נתור בתורה ובתלמוד אחר טווח ראייה של בני אדם, נמצא גם שיעורים שונים מזה המוזכר במשנתנו. הגר, שפחת שרי, התרחקה מבנה ישמעאל "כמטחוי קשת", כדי לא לראות את מותו, וכמטחווי קשת הוא מיל בלבד (בראשית רבה פרה נג/א). ממרחק מיל, קובעת הגמרא (חגיגה כ/ב), אדם אינו מסוגל להבחין אם טומאה נגעה בפועליו. מלווהו של הכהן ששילח את השעיר לעזאזל, ניצב במרחק מיל ממנו, כדי לצפות בו (וימא סז/א). המסקנה הברורה העולה מבין הדברים היא, כי טווח הראיה המדובר בסוגייתנו, אינו ראייה המבחינה בפרטים, אלא שהעצמים הנמצאים בתוך ששה עשר מיל של האדם, אינם מיטשטשים ומתאחדים עם הרקע, אלא בולטים כעצמים שניתן להבחין בהם (ראה "פסקי תשובה" ש"ל בפולין לפני כשמונים שנה ח"א סי' קס"ז שהעיר על הסתירות לכאורה בגמרות הנ"ל).

ומכאן לחלק מן ההלכות המושפעות על ידי הגדרת מרחק הראיה על ידי חז"ל.

גידול בהמה דקה: בירושלמי (בבא קמא פ"ז הל' ז' ופסחים פ"ד הל' ג') מבואר, כי אין לגדל בהמה דקה בשטח גדול משה עשר מיל, משום שעל הרועה להבחין היכן נמצאות בהמותיו, שהן עלולות לגזול מאכלים מן השדות הסמוכים. שיעור זה נקבע, כמובן, לפי מרחק הראיה הגבולי של עין האדם ("פסקי תשובה" שם, וב"נפשי חיה" אור"ח סי' תרפ"ח ס"ק ב').

עירוב במנהטן: כאשר הוקם עירוב במנהטן שבניו יורק, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נדרש לדון בנושא מזוויות הלכתיות רבות ומסועפות (שו"ת "אגרות משה" אור"ח ח"א סי' קל"ט), אחת מהן עוסקת בשיטת הראשונים הגורסת, כי בלתי אפשרי להקיף מקום עצום בעירוב אחד, אלא היקף העירוב מוגבל לשטח שניתן לצפייה על ידי אדם העומד במרכזו. מאחר ששטח זה, הוא 32 מיל, כמובא במשנתנו, כותב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל: "שטח כזה אולי ליכא במאנהעטן", ואין מניעה להכליל את כולה בתוך העירוב.

קריעה על ראיית מקום המקדש: רבי משה מציב מרחק ראייה זה, גם כאשר הוא נשאל על ידי יהודי שמחלונות ביתו ניתן להשקיף על מקום המקדש, אם בבואו אל הכותל המערבי עליו לקרוע את בגדיו, כדון מי שלא ראה שלושים יום את מקום המקדש החרב, או שמא מאחר שהוא רואהו ממרחק, מביתו, אינו חייב לקרוע. בעל ה"אגרות משה" (אור"ח ח"ג סי' פ"ה) השיב לו, כי אם ביתו מצוי בתוך ששה עשר מיל ממקום המקדש, הוא אינו חייב לקרוע, שנחשב כרואה את מקום המקדש.

ברכה בראיית בית קברות: כיוצא בדבר הפוסקים דנו לגבי ראיית בית הקברות, שהרואה את בית הקברות צריך לברך ברכת "אשר יצר אתכם בדן" ("שולחן ערוך" אור"ח סי' רכ"ד סעי' י"ב). בעל "בצל החכמה" (ח"ג סי' מ') טוען, כי הרואה את המצבות ממרחק ששה עשר מיל, צריך גם כן לברך ברכה זו. **את מי הסוס מציל:** נסיים בפירושו המיוחד של הגאון הרגאצובי זצ"ל, על דברי רבי יהושע בן לוי (פסחים נ/א), כי "עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שהסוס רץ ומציל". רש"י ("ד"ה "עד שעה") מפרש, כי המדובר על סוס שהחל לרוץ בבוקר מירושלים, וירושלים תתרחב, עד המקום שאליו הסוס מגיע בצהריים, וצילו תחתיו, שהשמש מעליו. בעל ה"צפנת פענח" (בהשמטות להל' תענית פ"ה הל' ט"ז) מפרש, כי הכוונה היא לסוס שנועד להציל את הנידונים למוות. סוס זה עמד במרחק ששה עשר מיל מבית דין, ואם בית דין החליטו לבטל את חיוב המיתה של אדם שכבר נלקח למקום המיתה, סימנו לרוכב הסוס שימחר אל המוציאים להורג ויודיע להם על ביטול פסק הדין. זהו, "סוס המציל".

דף נח/ב קפ"א אחד מן המנויין

קפ"א אחד מן המנויים

נידון למדני עסיסי מונח השבוע על שולחנם של לומדי הדף היומי. ריחו כריח גן העדן של עולם הישיבות, והוא מתובל בטעם הנפלא, שאין שני לו, של היכלי התורה. אי אפשר שלא ליהנות ממנו.

זאת בן עזאי אמר (חולין עא/א): "חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל" הפסד וחבלה הוא בעולם" (רש"י לעיל ע/ב). וכל כך למה? כנראה שמשוואו כן יכול היה לקבל מרבי ישמעאל.

הפסדו של אותו 'משהוא' זעיר מזעיר, חבלה הוא בעולם!

משהו של רוחניות!... (שיחות מוסר, יח תשל"א).

דף נח/א כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום

מעלתה של קליפת השום

למה דוקא שום? תמה בעל השל"ה.

ומיד הוא מבאר:

אף שהשום חריף הוא, חריפות קליפתו דלה היא. אולם, לולי הקליפה העוטה עליו, לא היתה חריפותו משתמרת כלל. בא בן עזאי ואומר: אף כי חריף אני ביותר, מכל מקום לולי החכמים הגדולים הבקיאים בתורה, לא היתה תועלת בחריפותי ולא היה לה קיום... (שני לוחות הברית, מסכת שבועות).

דף נח/ב יכול היו לו מאה ונטל עשרה... יהיו מעושרין ת"ל עשירי ואין זה עשירי

אחד אחד דוקא

את מצוות מעשר בהמה יש לקיים על ידי מניין כל הבהמות, אחת אחת, והפרשת העשירית קודש לה.

ביאר רבי מרדכי דב מהורונוסטייפל:

גם ר' בנימין מחשובי האברכים באלעד, לא מפספס אף יום. 2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! 3764 *

מי שבעדרו עשר בהמות חדשות, חייב במעשר בהמה. עליו לכנס את כל הבהמות החדשות לרפת, לפתוח בפניהן פתח, והן יוצאות אחת אחת. העשירית, קודש לה'. והנה, אומרת משנתנו, אם "קפץ אחד מן המנויים לתוכן הרי אלו פטורין". כלומר, לתוך התור הדומם של הטלאים הצייתניים, העומדים לצאת מן הפתח, קפץ בחזרה טלה שכבר יצא מן הפתח והתערב בתוכם, כל הטלאים פטורים ממעשר, שכן, טלה זה שכבר עבר בפתח פעם אחת פטור ממעשר בהמה, ואין נוטלים למעשר אלא מי שוודאי חייב במעשרות - "עשירי ודאי, ולא ספק", ומאחר שהוא התערב בכל הטלאים, כולם פטורים ממעשר, שאין נוטלים למעשר בהמה אלא מי שבוודאי לא התעשר.

כל דפריש: אין צורך לעמוד בראשות ישיבה כדי לכווץ את המצח ולתהות, הרי כה רבות למדנו על כך שיש להלך אחר הרוב, האם אין לכך השפעה במקרה שלפנינו? הכל מכירים את הכלל "כל דפריש מרובא פריש", וכגון, חתיכת בשר שנמצאה ברחוב שיש בו תשע חנויות בשר כשר וחנות אחת בשר טריפה, מותרת באכילה, משום שהתורה הורתה "אחרי רבים להטות", ולפיכך נקבע, כי חתיכת הבשר פרשה מקבוצת הרוב. מדוע, איפוא, לא נחזיר את הטלאים לעמוד בתור, וכל טלה שייצא נקבע כי הוא פרש מן הרוב שחייבים במעשר, וממילא הוא יכול לשמש כעשירי, שהוא עשירי ודאי? (עיי' שיטה מקובצת בבא מציעא ו/ב).

הרא"ש (שם) מיישב את הקושיה באופן הבא. אכן, הוא אומר, התורה הורתה כי כל דפריש מרובא פריש, בין להקל ובין להחמיר, אך אין זה הופך להכרעה במציאות, הספק נותר בעינו, כל טלה היוצא מן הפתח, הוא בחזקת ספק, שמא הוא הוא הטלה שקפץ פנימה בחזרה, אלא שלגבי הכרעות הלכתיות, יש להלך אחר הרוב. ואילו במעשר בהמה, יש צורך בעשירי ודאי, כדרשת גמרתנו - עשירי שבוודאי לא התעשר, וטלה זה אינו עונה על הגדרה פשטנית זו.

חידוש מסעיר זה הפרה את המוחות המבריקים ביותר, כאשר מעל כולנה מרחפת קושייתו האיתנה של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת מהדו"ת סי' ק"ח). אחת מהלכות מעשר בהמה קובעת, כי אין ליטול בהמה טריפה למעשר [בהמה שאינה ראויה לחיות זמן רב]. והנה, אף על פי שאיננו יודעים את מצבה הבריאותי של כל בהמה, אנו תולים כי היא בריאה, שכן הולכים אחר הרוב, ורוב הבהמות אינן טריפות. אם כדבריו של הרא"ש, לעולם לא ניתן היה לקיים את מצוות מעשר בהמה, שכן, לדבריו, ההליכה אחר הרוב אינה מטביעה חותם וודאות על המיעוט, וממילא עדיין יש לחשוש שמא כל בהמה היא טריפה? בהיכלי הישיבות ממשיכים ומתעמקים בתירוצו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל לקושיה עצומה זו. לקוראינו השומרים את הגליונות הקודמים, מומלץ לעיין בגליון למסכת חולין דף יא/א, במאמר "סערה בכוס חלב - המסלול ההלכתי של החלב בדרך אל כוס הקפה", שם טמון פתרון נוסף לשאלה זו.

דף נח/א שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום

שואלים ודורשים בהלכות החג

ה"בית יוסף" (או"ח סי' תכ"ט) מחדש, כי תקנת "שואלים ודורשים בהלכות החג שלושים יום קודם החג" מיוחדת לחג הפסח בלבד, העתיר בהלכות והדורש הכנות מרובות, לעומת זאת הלכותיו של חג הסוכות פשוטות: סוכה המוקמת על ידי גוי - כשרה, סוכה בעלת שתי דפנות ודופן שלישית בת טפח - כשרה, "ולולבים ואתרוגים", אומר ה"בית יוסף", "רובם כשרים"... והוא מוסיף, כי "אין טרחת סוכה ולולב מרובה, ודיין להתעסק בהם בערב החג".

ברם, מדברי ראשונים רבים (רש"י ברכות יז/ב ועוד, תוספות מגילה ד/א ד"ה "מאי", ועוד) מוכח, כי תקנה זו כחה יפה לכל המועדים, והפוסקים מציינים את סוגייתנו כמקור מבוסס לכך, שגמרתנו מציינת את מחצית הזמן שבו יש לדרוש בהלכות החג, לפני פסח, לפני שבועות ולפני חג הסוכות, כזמן שבו יש לעשר את הבהמות. הרי לנו, כי בכל הרגלים תקנה זו נוהגת ("מגן אברהם" סי' תכ"ט ס"ק א' וביאור הגר"א, "משנה ברורה", ושער הציון שם). אמנם, יש הסוברים, כי בפסח תקנה זו חובה, ובשאר המועדים היא מנהג שאינו מכח תקנת חובה (ב"ח, "חק יעקב" ו"פרי מגדים" שם, ועיי' שעה"צ אות ב').

מדברי ה"פני יהושע" (מגילה ד/א) עולה, כי לפני שלש הרגלים בלבד יש לדרוש ולשאול בהלכות החג, ולא לפני יתר החגים.

בעל ה"תניא" זצ"ל מנמק בהרחבה, מדוע תקנה זו התייחסה לשלש הרגלים בלבד ("שולחן ערוך הרב" או"ח סי' תכ"ט סעי' א' ב' ג'): "... ידרשו הלכות החג, לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות, עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה, וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר דברים הפוסלים את הקרבן, לפיכך תקנו חכמים לדרוש הלכות הרגל ל' יום לפניו, כדי להזכיר העם... שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן ויהיה להם שהות כל שלושים יום" (עיי"ש שיסוד הדברים מנבאר בתוס').

הוא ממשיך ומסביר, כי תקנה זו לא התבטלה גם לאחר חורבן הבית, כדי שיהו העם בקיאים בהלכות הרגל, ובימינו, מצווה על כל אחד לעיין בספרי ההלכה שהכל כתוב בהם בצורה ברורה ונהירה.

דרשת שבת הגדול, מפני פיזור הגלות: בזמנינו, יש הסוברים כי יוצאים ידי חובת תקנה זו באמירת פיוטים הכוללים את דיני החג ואת הלכותיו ("חק יעקב" סי' תכ"ט ס"ק ג'), ואילו הב"ח (שם) כותב, כי פיזור הגלות גרם לכך שעד שבת הגדול אין אפשרות לרכז את העם ולדרוש לפניהם, ולפיכך, אין טעם לדרוש שלושים יום קודם החג.

רצה הקב"ה שמצוות מעשר בהמה תתקיים על ידי האדם בחשק ובשמחה. אילו היה מפרש בבת אחת עשר בהמות ממאה בהמות שברשותו, היה חס על הפסדו וליבו לא היה עמו. לפיכך אמרה תורה שימנה ויאמר: אחת - שלי! שתיים - שלי! שלוש - שלי! וכן הלאה. כשמגיע הוא אל התשיעי הרי הוא כבר מלא הודאה ושמחה ומיד הוא אומר: העשירי - יהיה קודש לה'!... (חיים שיש בהם, מועדי השנה, יט).

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

לעילוי נשמת

הרב **בנימין נפחא** ז"ל

ב"ר משה ז"ל

נלב"ע י' בסיון תשמ"ח

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם לוי** ז"ל

ב"ר זימל ז"ל נלב"ע י' בסיון תשל"ח

תנצב"ה

הנוצח ע"י ידידנו

ר' **יצחק רפפורט** ומשפחתו שיחיו

